

Міжнародними об'єднаннями є також Європейський конгрес українців (представляє інтереси українських громад у 23 країнах, здебільшого у Центральній та Східній Європі), Світова Федерація Українських Жіночих Організацій, а також Світова Федерація Українських Лемківських Об'єднань.

Варто зазначити, що Україна має створити власний вектор розбудови, в якому на ряду з нею будуть брати участь країни-прихистку, міжнародні організації, власне мігранти. Проведення реєміграції буде складним, довгим та багатостадійним процесом, проте без його впровадження Україна ризикує втратити суттєву частку громадян, а разом із цим існування у якості незалежної держави із власною національною ідентичністю. України повинна мати власний план повернення громадян, залучившись підтримкою міжнародних організацій та інших держав світу.

1. Manning, P. (2013). *Migration in World History*. London, New York: Routledge.
2. Khoshkish, A. (1966). Intellectual Migration: A Sociological Approach to «Brain Drain». *Cahiers d'Histoire Mondiale. Journal of World History. Cuadernos de Historia Mundial*, 10, 178–197.
3. Refugees Operational Portal. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.247971463.16127033
4. Трощинський, В. (1999). *Українці в світі*. Київ.: Видавничий дім «Альтернативи».
5. Пишний, А. Українські мігранти в Європі – не тягар, а цінний людський. *Економічна правда*. URL: www.epravda.com.ua/columns/2022/12/15/695056/
6. Заставний, Ф. Д. (1991). *Українська діаспора: розселення українців у зарубіжних країнах*. Львів.

Костючок Петро

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ЕТНОПОЛІТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНЦІВ: АМЕРИКАНСЬКА НАРОДНА РАДА УГРО-РУСИНІВ

Завершення Першої світової війни змінило політичну карту світу, надало можливості для реалізації національних проєктів народів, які входили до Австро-Угорської монархії, зокрема українців. Серед українців Закарпаття існували різні етнополітичні орієнтації: автохтонна, прочехословацька, проугорська, прорумунська. Національному піднесенню населення Закарпаття сприяли національно-визвольні змагання українців в Австро-Угорщині та державотворчі процеси на Наддніпрянщині. Значну роль у процесах визначення приналежності Закарпаття відіграли карпаторусинські емігранти у США.

Американська народна рада угро-русинів створена 23 липня 1918 р. на основі «З'єднання греко-католицького руського братства» і «Зборів греко-католицького руського церковного братства» у м. Гомстед штат Пенсільванія була очолена М.Чопеєм, секретарем призначено Ю.Гардоша [6]. Ця організація активно долучилася до дискусій щодо правового та державного статусу Закар-

паття після Великої війни. Американська Народна Рада угро-русинів на своєму засіданні 23 липня 1918 року в Гомстеді прийняла такі три альтернативи вирішення закарпатоукраїнської проблеми: «1. Підкарпатські русини повинні одержати повну незалежність; 2. Якщо це буде неможливим, тоді підкарпатські русини об'єднуються з своїми братами галицькими і буковинськими; 3. Якщо ж це теж виявилось б неможливим, тоді вони повинні одержати автономію» [2, с. 51].

У Меморандумі Ради (Memorandum from the American National Council of Uhro-Rusins), автором якого був адвокат Г. Жаткович, для вручення президенту США В. Вільсону 21 жовтня 1918 р. американські русини висували такі візії майбутнього Закарпаття: визнання окремішності угро-руського народу, або автономія у разі об'єднання з одним із сусідніх слов'янських народів, або певна автономія у складі Угорщини [3]. Усі варіанти були президентом США відкинуті, прийнятним визнано автономію у складі слов'янської держави.

Вступ 26 жовтня 1918 р. американської ради до «Центральноєвропейської демократичної унії», яка була об'єднанням представників емігрантських осередків народів Центральної Європи на американському континенті, став важливим етапом нової орієнтації русинів. 26 жовтня 1918 р. вони уклали неофіційну угоду («Філадельфійська угода») з Т. Масариком щодо карпато-русинської автономії у майбутній федеративній республіці Чехословаччина. 12 листопада 1918 р. американська рада на з'їзді у м. Скрентон у штаті Пенсільванія висловила за приєднання Закарпаття до Чехословаччини. За ініціативи Г. Жатковича був проведений плебісцит серед американських русинів. 67% учасників підтримали приєднання до Чехословаччини [3, с. 106].

13 листопада Г. Жаткович передав Т. Масаріку копію протоколу засідання Народної Ради в м. Скрентоні: «Угорська Русь як штат на федералістській основі – з найширшими правами, приєднується до Чехословацької демократичної республіки при умові, що до неї будуть належати всі попередні угорсько-руські комітати, а саме: Спиш, Шариш, Земплин, Абауй, Гемер, Боршад, Угоча, Берег та Марамарош» [2, с. 55].

Г. Жаткович навесні 1919 р. як своєрідний амбасадор перебував у Парижі, Празі, Братиславі, репрезентуючи рішення американських русинів приєднати Закарпаття до Чехословаччини.

8-9 травня 1919 р. відбулося об'єднання Пряшівської, Ужгородської і Хустської Рад в Руську Центральну Раду, яка прийняла спільне рішення про входження Підкарпаття до ЧСР на федеративних засадах. У прийнятій резолюції зазначалося: «Центральна Руська Народна Рада прилюдно заявляє, що від імені всього народу вона цілковито підтримує ухвалу американської угро-русинської

ради про об'єднання з чехословацьким народом на основі повної національної автономії» [1, с. 33]. Безпосередньо легітимації приєднання цих територій до новоствореної Чехословаччини надало рішення американських русинів [5, с. 120].

Таким чином, діяльність американської народної ради угро-русинів демонструє активність та важливість закордонних русинів/українців у геополітичних процесах щодо визначення становища Закарпаття після завершення Першої світової війни.

1. Болдижар М. Державно-правові аспекти входження Закарпаття до складу Чехословаччини. Ужгород, 2006. 72 с.
2. Ванат. І. Нариси новітньої історії українців Східної Словаччини (1918–1938). Пряшев: Словацьке пед. вид-во, 1990. 408 с.
3. Віднянський С. Жаткович Григорій. Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й Київ, 2005. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Zhatkovych_G
4. Віднянський С. Проблема самовизначення і розв'язання питань про державну приналежність Закарпаття після Першої світової війни. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2007. Вип. 16 (1). С. 104–115.
5. Ладжун Ю. Модель етнонаціональної політики чехословацького уряду в Підкарпатській Русі (1919–1939). *Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія»*, вип. 2 (33), 2014. С.118–123.
6. Лемак В.В. Американська народна рада угро-русинів. *Енциклопедія історії України*: Т. 1: А-В. Київ, 2003. URL: www.history.org.ua/?termin=Amerykanska_narodna

Шендеровський Василь

ЗБЕРЕЖЕННЯ МОГИЛ ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

Ніщо так не розширює наше пізнання природи і сутності людського життя, як близьке знайомство з великими постатями людства. Розвиток науки не може бути успішним без вивчення її історії, без вивчення творчого доробку окремих вчених, їхньої ролі в розвитку наукового знання. Тому в пізнавальному процесі актуальну роль відіграють енциклопедичні видання, в яких висвітлено біографічні дані вчених і їхній внесок у розвиток світової науки і техніки. А оскільки більшість науковців, про яких йде мова в книгах «Нехай не гасне світ науки», «Вчені України у світовій науці», музейних експозиціях «Трагічні скрижалі української науки» і «Доля дванадцяти», є малознаними й тривалий час замовчуваними в нашій вже незалежній Україні, то, на нашу думку, стало доцільним написання такого довідника, який міститиме короткі відомості про життя і творчу діяльність видатних науковців. Про велику роль, яку відіграють